

משלי פרק ב

- (א) בְּנֵי אִם תִּקַּח אֲמָרִי וּמִצְוֹתַי תִּצְפֹּן אֶתְךָ:
 (ב) לְהִקְשִׁיב לְחֻכְמָה אֲזַנְךָ תִּטֶּה לְבָךְ לְתַבּוּנָה:
 (ג) כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא לְתַבּוּנָה תִתֵּן קוֹלְךָ:
 (ד) אִם תִּבְקֶשׁנָה כַּכֶּסֶף וְכַמְטָמוּנִים תִּחְפְּשֶׁנָּה:
 (ה) אִז תִּבִּין יִרְאֵת יְדוּד וְדַעַת אֲלֻקִּים תִּמְצָא:
 (ו) כִּי יְדוּד יִתֵּן חֻכְמָה מִפִּי דַעַת וּתַבּוּנָה:
 (ז) וּצְפֹן {יִצְפֹּן} לְיִשְׂרָאֵל תּוֹשִׁיָה מִגֵּן לְהִלְכֵי תָם:
 (ח) לְנֹצֵר אֲרָחוֹת מִשֶּׁפֶט וְדָרֶךְ חֲסִידוֹ {חֲסִידוֹ} יִשְׁמֹר:
 (ט) אִז תִּבִּין צֶדֶק וּמִשְׁפָּט וּמִיִּשְׂרָאֵל כָּל מַעְגָּל טוֹב:
 (י) כִּי תָבֹא חֻכְמָה בְּלִבְךָ וְדַעַת לְנַפְשְׁךָ יִנָּעַם:

ביאור הגר"א - משלי פרק ב פסוק א

אם תקח אמרי ומצותי גו' כי תורה צריך אדם ללמוד יומם ולילה, וכל יומא זמנה הוא, לכן אמר תקח אמרי, תמיד.
 ומצותי תצפן אתך: אבל המצות אף שלמד חוקותיה ומשפטיה אין לעשותן עד עת בא זמנה של אותה מצוה ולכן אמר תצפון אתך עד שיבוא זמנה ואז תקיים:

בית הלוי על משלי פרק ב פסוק א

(משלי ב') בני אם תקח אמרי ומצותי תצפון אתך.
 במדרש פרשה כי תבא (ז ט) משל למלך שאמר לו בנו סיימני במדינה שאני בנך. א"ל מבקש אתה שידעו הכל שאתה בני, לכוש פורפירא שלי ותן עטרה שלי בראשך.
 ביאור הדברים דבנו של מלך ניכר במה שלובש פורפיפין של מלך, שאין אחר שאינו בן רשאי לעשות כן, וכן ישראל ניכרים שהם ישראל בתורה שבכתב ושבע"פ, וזהו שאה"כ (משלי ב) בני אם תקח אמרי - זה שבכתב, ומצותי תצפון אתך, דמצוה הוא שבע"פ. וכמו דאיתא במס' ברכות (דף ה') תורה זה מקרא והמצוה זו משנה, ובזה תהיה ניכר לכל שאתה בני.
 ואמר תצפון אתך דשבע"פ הוא לישראל, דעל שבעל פה אמרו במסכת חגיגה (דף י"ג) ומשפטים כל ידעום (תהלים קמז) יעו"ש היטב, ובתוס' שם.
 וע"כ אמר לשון תצפון, וזהו שאה"כ (שמות לד) כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית דעי"ז ניכר שהוא ישראל:

בית הלוי שמות יט, ה

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים. איתא במכילתא והייתם לי סגולה שתהיו קנויים לי ועוסקין בתורה.

ויש להבין כוונת המכילתא מה שאמר תהיו קנויין לי. וי"ל דהנה הכתוב אומר כאן שני דברים. אחד – תשמעו בקולי; שנית – ושמרתם את בריתי. ולכאורה י"ל דקאי על תורה שבכתב ותורה שבעל פה. דשמוע תשמעו בקולי היינו על תורה שבכתב, ושמרתם את בריתי קאי על תורה שבע"פ, דהוא קרוי ברית, וכמו דאיתא במס' גיטין (דף ס') לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. דהך שבע"פ ניתנה רק לישראל לחודא, דשבכתב גם הם מאמינים בה, וע"כ נקרא הך שבע"פ ברית. וזהו שאמר הכתוב ושמרתם את בריתי ואז והייתם לי סגולה מכל העמים, דבזה הם מובדלים לעצמם.

והנה הך דבכתב הרי היא כפי מה שניתנה בסיני ועליה אין להוסיף מאומה. וס"ת אם יתירה היא אות אחת פסולה כמו אם היתה חסירה, דהיא ניתנה קצובה, עליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע. אבל תורה שבע"פ הרי אין לה סוף וקצבה. ובכל דור ודור מתחדשים חדושי דינים והלכות וכל זמן שהאדם ממשמש בהם ימצא בה טעם חדש שלא ידעו מקודם, וכמאמר הכתוב (משלי ב) כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, לא אמר הכתוב כי ה' נתן חכמה רק אמר יתן דבכל שעה שהאדם לומד ומייגע עצמו בה ה' מוסיף לו חכמה ועליה אמר הכתוב ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים, ועל כוונה זו אמרו ישראל אז נעשה ונשמע, דנעשה קאי שקיבלו עליהם לעשות כל האמור להם אז, ונשמע קאי על להבא דקיבלו על עצמם לשמוע עוד לדברי החכמים שבכל דור ודור כל מה שיתגלה אח"כ בחידושי התורה:

ספר השל"ה הקדוש – תולדות אדם – בית חכמה (תליתאה)

(א) וענין נותן התורה, באמת השם יתברך כבר נתנה, אבל עדיין נותן התורה ולא יפסוק. ודבר זה צריך ביאור רחב. הפסוק אומר (דברים ה, יט), את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף, פירש רש"י, ולא יסף, מתרגמינן ולא פסק, כי קולו חזק וקיים לעולם, דבר אחר, לא יסף לא הוסיף להראות באותו פומבי, עד כאן לשונו. יש בזה הענין סוד כמוס, והשני פירושים כולם הם אמת. ענין לא יסף לא הוסיף הוא מצות דרבנן וחומרתן הן וסייגיהן עדיין לא נצטוו מפי הגבורה. וענין לא פסק, פירושו שאף זה לא פסק מהקול ההוא, כי היה כלול בקול ההוא בכת. אבל לכל זמן ועת, לא הגיע עדיין עת שיצא מכח אל הפועל, כי היה הדבר תלוי לפי התעוררות התחתונים ולפי מהותם ואיכותם, ולפי מדרגות נשמות שבכל דור ודור. ואז הוסיפו החכמים להתעורר הכח העליון ויצא לפועל בזמנו ובעתו, לא ח"ו שחדשו חכמים מדעתם, רק כווננו דעת עליון. ונשמעתם שעמדו בהר סיני, כי היו במעמד ההוא כל הנשמות, קבלו כן שמצד בחינת נשמתם ודורם אז הדבר ההוא מתוקן ומקובל, והוא מפי הגבורה. רמז לדבר, 'מדרבנן' [=346] עולה 'מפי גבורה' [=346]:

(ב) ובאלה שמות רבה (כח, ו ותנחומא יתרו יא) ובמדרש ילמדנו אמרו שם, וידבר

אלקים את כל הדברים האלה לאמר, אמר רבי יצחק, מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר סיני, שכן משה אומר להם לישראל, כי את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום, עמנו עומד היום אין כתיב כאן אלא עמנו היום, אלו הנשמות העתידות להבראות שאין בהם ממש, שלא נאמר בהם עמידה, שאף על פי שלא היו באותה מעמד כל אחד ואחד קיבל את שלו. וכן הוא אומר משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי, בימי מלאכי לא נאמר אלא ביד מלאכי, שכבר היתה הנבואה בידו מהר סיני, ועד אותה שעה לא נתנה לו רשות להתנבאות. וכן ישעיה אומר, מיום ומעת היותה שם אני וגו', [הכוונה לפסוק הזה בישעיה פרק מח פסוק טז: קָרְבוּ אֵלַי שְׁמְעוּ זֹאת לֹא מֵרֹאשׁ בְּסֵתֶר דְּבַרְתִּי מֵעַת הַיּוֹתָה שָׁם אָנִי וְעַתָּה אֶדְ-נִי יְדוּד שְׁלַחְנִי וְרוּחוֹ]. אמר ישעיה מיום שנתנה תורה מסיני שם הייתי וקבלתי את הנבואה הזאת, אלא ועתה ה' אלקים שלחני ורוחו, ועד עכשיו לא נתנה לי רשות להתנבאות. ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן, אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל שלו מסיני, וכן הוא אומר את כל הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם קול גדול ולא יסף:

(ג) הנה בארו כל מה שחדשו החכמים בכל הדורות קבלו בסיני מן הקול ההוא, ולא היה כפי שכלם וחקירתם. ולהיות כן האמת, צונו בתורתו על ידי נביאו נאמן ביתו (דברים יז, יא), על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. וחייב מיתה למי שלא ישמע אליהם, לפי שקולם הוא הקול הגדול ההוא אשר לא יסף, ואמר והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן וגו' או אל השופט ומת האיש ההוא. ובירושלמי דפאה (פ"ב ה"ו) אמרו, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו, נאמר למשה בסיני. מזה מבואר שכל דברי חכמים שבכל דור ודור, ומה שמחדשים, וכל פלפולם, הוא מסיני ולא שכל אנושי, רק שכל אלו-ה, רק שהם הוציאו מכח אל הפועל...

(ו) וזהו ענין מה שאמרו, אומר הקדוש ברוך הוא תורה מפומא דכולהו רבנן, אשר על זה יש מפרשים כוונת מה שאנחנו מבקשים ותן חלקנו בתורתך, רוצה לומר שיהיה חלקנו בתורה שלומד הקב"ה, כלומר שנזכה שיאמר שמועה בשמנו. הענין, החכמים חדשו דברים או מכח פלפולם, אבל הכל היה בכח הקול הנזכר, והגיע העת שהם הוציאו מכח אל הפועל בהתבוננות. ואמנם גדול ה' ורב כח לתבונתו אין מספר, כי בבחינת הכח לא פסק, כי אין מספר ואין לו סוף ותכלית, לפי ההתחדשות ומקור נשמות בכל דור, ולפי ענין כח התחתונים שמעוררים כח העליון. נמצא הקדוש ברוך הוא נתן התורה והוא נותן התורה בכל עת ובכל שעה, המעיין הנובע אינו פוסק, ומה שנותן הוא בכח מה שנתן: